

Nesaugumas darbe, mažėjančios socialinės garantijos, išaugusios paslaugų, prekių kainos ir stagnuojantys atlyginimai, augantys išskolinimai bankams ir nepakeliama komunalinių mokesčių našta, bedugnė tarp skurstančių ir turtingųjų – šiandienos realijos Lietuvoje.

Mes, socialdemokratai, esame šios visuomenės dalis, siekiame ne tik atsinaujinti patys, bet ir suburti visą šalį naujam politiniam etapui. Mums, kaip ir kiekvienam piliečiui, rūpi, kad nė vienas savo šalyje nesijaustų atstumtas ir nereikalingas, kad visos šeimos būtų remiamos, kad kiekvienas vaikas būtų aprūpintas ir saugus, kad kiekvienas gyventojas sulauktų orios senatvės.

Tai užtikrinti gali tik kokybiškas ir visuotinai prieinamas švietimas, sveikatos apsauga, remiama kultūra bei sportas, teisingi bei skaidriai perskirstomi mokesčiai. Užtenka vien kalbėti apie socialinį teisingumą – jį reikia įgyvendinti, ir mūsų šalis yra pajėgi tai padaryti. Politikos centre turi atsидurti solidari visuomenė ir įgalintas žmogus. Dėl to turime pirmiausia paisyti žmogaus poreikių, investuoti į žmogų ir gamtos apsaugą, o gerovę ir efektyvumą matuoti pagal žmogaus savijautą ir orumą. Todėl skelbiame šį

Manifestą

Už teisingą, klestinčią ir jungiančią Lietuvą

Visuomeniniai santykiai, kuriais remiantis 1990 metais buvo atkurta Lietuvos valstybė, patiria daugiamatę krizę. Svarbiausi jos ženklai yra masinė emigracija, gyventojų skaičiaus mažėjimas, maži atlyginimai, menka vidurinioji klasė, negebėjimas apginti žmogaus orumo, užtikrinti pakankamos tolerancijos ir žodžio laisvės, kurti gerovės valstybės, taip pat pensinio amžiaus žmonių apleistumas, daugelio žmonių grupių teisių į kūrybingą gyvenimą menkinimas, išbalansuota švietimo ir sveikatos sistema.

Atsinaujinusios LSDP tikslas yra Lietuvos socialinės gerovės didėjimas per kokybinius visuomenės pokyčius. Svarbiausi kokybiškos visuomenės principai yra emancipacija ir įgalinimas, autonomijos stiprinimas, atvirumas ir tarptautiškumas, pozityvios diskriminacijos ir turto apmokestinimo įvedimas, naujų darbo santykių, įgalinančių kvalifikacijos ir inovacijų plėtrą, kūrimas. Dėl šios priežasties esame tikri, kad reikia kurti tokius darbo santykius, kurie padėtų vystyti dirbančiojo kūrybingumą ir kompetenciją. Būtent kokybiška darbo ir socialinių santykių modernizacija yra suvokiama kaip pagrindinė socialinės gerovės didinimo priemonė.

Mes, socialdemokratai, esame pasiryžę – ar opozicijoje, ar valdžioje – kurti lygiateisę ir solidarią visuomenę. Raginame visiems kartu siekti tokios valstybės, kuri sugebėtų sutelkti visus piliečius ir drauge spręsti jiems opias bendras problemas. Mūsų šalis į priekį žengs tik puoselėdama įvairovę ir išplėtojusi valstybės teikiamų paslaugų tinklą. Turime suteikti galimybes kiekvienam. Geriausiai tai padaryti gali atsinaujinę socialdemokratai.

Mūsų ramstis – samdomi darbuotojai, kūrybinė klasė ir smulkūs verslininkai

1. LSDP turi atsigręžti į samdomus darbuotojus. Europos socialdemokratinis judėjimas nuo pat pradžios gimė kaip darbininkų politinė organizacija, kurios tikslas – atstovauti ir ginti dirbančiųjų teises. XX amžiaus 4-ajame dešimtmetyje fašizmas Europoje, pirmiausia Vokietijoje, įsitvirtino kaip reakcija į 1929-1933 metų kapitalizmo ekonominę krizę, suviliodamas darbininkus supaprastintais ir klaidingais atsakymais. Ksenofobiškas tautiškumas, antisemitizmas, kitataučių kaip priešų iškėlimas tapo absurdišku kapitalizmo nesėkmių aiškinimu ir vieninteliu sprendimu. Socialdemokratija, jos tarptautiškumas buvo sunaikinti rasistinės antisemitizmo, baimės skatinimo ir karo retorikos, o Lietuvoje socialdemokratiją sunaikino „komunistinė“ praktika ir paveldas.

Skaudus tarpukario socialdemokratijos pralaimėjimas fašizmui Europoje ir sovietiniam komunizmui yra reikšmingas ir šiandien. Socialinės nelygybės, skurdo ir atskirties mažinimas, investicijos į socialinę politiką, švietimą, krašto infrastruktūrą privalo tapti LSDP svarbiausiais politiniais tikslais, jei nenorime, kad populistai darsyk pasisavintų socialdemokratų darbotvarkę. Tik socialdemokratai gali pakeisti sustabarėjusią socialinę ir politinę Lietuvos tikrovę. Būtina inicijuoti diskusiją apie klasinius santykius XXI amžiuje. LSDP privalo kalbėti ne tik apie fizinį darbą dirbančius darbininkus, bet ir apie kūrybinę klasę, apie samdomus profesionalus, inteligentiją, žmones, kurie kuria Lietuvos kultūrą ir ateitį, žmones, kurių darbas iki šiol nesusilaukė tinkamo įvertinamo Lietuvoje.

2. Du trečdaliai visuomenės Lietuvoje yra samdomi darbuotojai, profesionalai, miestų, miestelių ir kaimelių dirbantieji, viešajame ir privačiajame sektoriuje dirbantys darbuotojai. LSDP gali ir turi jiems jiems atstovauti. Neoliberalizmo ekonominė politika, kurią vykdo ir tebevykdo Lietuvos ir Europos vyriausybės – taupymas, viešojo sektoriaus karpymas, valstybinio turto privatizacija, darbo santykių liberalizavimas, mokesčių mažinimas kapitalui ir profsąjungų nepaisymas – nuskurdino dirbančiuosius, ypač viešojo sektoriaus darbuotojus. Dėstytojai, bibliotekininkai, kultūros darbuotojai, aktoriai, mokslininkai, mokytojai, ikimokyklinio ugdymo pedagogai, gydytojai ir slaugai buvo palikti likimo valiai ir laukinėms rinkos džiunglėms. Jie, o ne stambaus verslo savininkai, yra socialdemokratų rinkėjai, žmonės, kurių interesų LSDP nepavyko deramai apginti. Tai turi pasikeisti.
3. Stambus verslas ir didžiosios korporacijos be skrupulų išnaudoja dirbančiuosius, teršia gamtą, o jų vienintelis tikslas – didinti pelną keletui privačių individų. Žinoma, verslas kuria darbo vietas, gamina prekes ir teikia paslaugas, kurias mes perkame, tačiau kapitalistinių korporacijų svarbiausias tikslas nėra kokybiškų prekių ar, juo labiau, kokybiškų darbo vietų kūrimas. Tai, geriausiu atveju, antraeiliai tikslai. Miltonas Friedmanas, neo-liberalaus kapitalizmo apologetas, tikėjo, kad vienintelė verslo socialinė atsakomybė yra didinti pelną. Šiuo (bet tik šiuo) požiūriu jis buvo teisus. Stambus verslas kapitalistinėje visuomenėje neturi kitos misijos be beribio pelno didinimo privatiems akcininkams. Visa kita – socialinė atsakomybė už švarią

aplinką, už klestinčias vietines bendruomenes, už vartotojų gerovę, rūpinimasis kokybiško produkto sukūrimu ir geromis darbo vietomis – yra nereikšminga pelno didinimo akivaizdoje.

Nevaržoma ekonominė globalizacija, legitimizuota klaidingo politikų ir visuomenės įsitikinimo, kad svarbiausia vyriausybės misija – kurti palankias sąlygas privačiam verslui, nes šis, kartu su „visagale“ laisvąją rinka, sukurs gerovę visai visuomenei, yra naivi pasaka. Per pastaruosius 50 metų laisvoji rinka sukūrė neįtikėtinus nelygybės mastus, milžinišką socialinę atskirtį ir skurdą labiausiai vargstantiems visuomenės nariams. Taip nereguliuojamos rinkos ryja savo pačios vaikus – smulkų verslą, kaupia kapitalą kelių rinkos žaidėjų rankose, iškelia pramonę į šalis, kur gamybos kaštai mažesni, o maži darbuotojų atlyginimai menkina visuminę paklausą.

4. Smulkūs verslininkai – tai kūrybingi darbininkai, kuriantys darbo vietas sau ir kitiems. Sąžiningai dirbdami ir mokėdami mokesčius, būdami arčiausiai žmonių ir suteikdami jiems kasdienės reikalingiausias paslaugas, smulkūs verslininkai pralaimi konkurencinėje kovoje stambių korporacijų rykliams, kurie geriausiai sugeba „apeiti“ mokesčius, gamtosauginius ir darbo sąlygų reikalavimus. Smulkūs verslininkai labiausiai rūpinasi savo kuriamų paslaugų ir prekių kokybe. Socialdemokratai turi jais pasirūpinti ir sukurti palankias sąlygas šiam verslui veikti ir kurti.

Tarptautiškumas, tinkliškumas ir socialinių judėjimų reikšmė

1. Grįždami prie socialdemokratijos bendradarbiausime su kairiaisiais judėjimais ir partijomis ES. Platesnės ir gilesnės mūsų visuomenės emancipacijos kelyje bendradarbiausime su įvairių pasaulio šalių kairiųjų, moterų, žaliųjų judėjimais. Prisdėsime kurdami tarptautinį dirbančiųjų solidarumą.
2. Dėsime pastangas pakeisti Konstituciją ir įteisinti dvigubą pilietybę. Šis sprendimas yra laukiamas jau kelis dešimtmečius ir diskriminuoja daugybę Lietuvos piliečių bei jų šeimos narių. Pakeitus Konstituciją rengsime naują Pilietybės įstatymą, kuriame būtų išplėsta dvigubos pilietybės galimybė suteikiant ją išimties tvarka.
3. Lankstinsime balsavimo užsienyje tvarką rinkimų metu ir taip įgalinsime užsienyje gyvenančius Lietuvos piliečius aktyviau dalyvauti Lietuvos gyvenime.
4. Mažinsime biurokratinį aparatą skatindami informacinę visuomenę ir vengdami institucijų funkcijų dubliavimo. Tai darysime atsižvelgdami į tarptautinę praktiką. Neoliberali LVŽS vykdoma valstybės tarnybos reforma yra tik efektyvumą imituojanti fikcija, stumianti profesionalius valstybės tarnautojus į nedarbą, naikinanti turimas kompetencijas ir visiškai nestiprinanti regionų.
5. Įvairių sričių politiką orientuosime į tarptautinį tinkliškumą. Tinkliškumas reiškia tarptautinį visuomenės narių, jų grupių ir organizacijų bendradarbiavimą. Toks

bendradarbiavimas visuose sektoriuose yra būtinybė, ateityje tarptautinio bendradarbiavimo poreikis tik augs. Dėl šios priežasties būtina investuoti į komunikacinius ir vertimo gebėjimus. Tarptautinis tinkliškumas yra augantis iššūkis visoms Lietuvos valstybinėms ir privačioms institucijoms. Tinkliškumo didėjimas gali būti nauja galimybė, modernizacijos ir integracijos šaltinis, kuris atsiveria, kai šalyje egzistuoja pakankama tolerancija kalbinei, kultūrinei, lyties, rasės, gyvenimo būdo įvairovei.

Demokratija, emancipacija ir visuomeninių autonomijų stiprinimas

1. Realus žmonių socialinis įgalinimas visados buvo socialdemokratijos tikslas ir vertybė. Visuomenės nariai yra įgalinami atskleidžiant bei dekonstruojant regimą ir paslėptą diskriminaciją, tiriant ir užkertant kelią išnaudojimui, analizuojant visuomenės procesus, nesutinkant su prievartos mechanizmais.
2. Žmogaus teisių ir autonomijos stiprinimo politika yra siejama su kairiąja sumanos emancipacijos idėja. Autonomizmo didėjimas reiškia įvairių bendruomenių laisvo gyvenimo būdo, savišvietos ir kūrybingumo pripažinimą bei įgalinimą atsižvelgiant į modernių ES šalių patirtį. Autonomiškumas reiškia valstybinio ir komercinio kišimosi į visuomenės grupių veiklą ribojimą užtikrinant jų finansines galimybes, remiant projektines veiklas ir mišrų finansavimo modelį. Pavyzdžiui, visuomeninės įstaigos turi būti finansuojamos iš valstybės biudžeto pagal ilgalaikes sutartis – tai užtikrina tokių įstaigų savarankiškumą ir autonomiją.
3. Svarbus žmonių pasitikėjimo valstybės institucijomis atkūrimo veiksnys – kuo didesnis gyventojų įtraukimas į sprendimų priėmimo procesus. Piliečių įsitraukimas priklauso ne vien nuo individualių išteklių ir motyvacijos, bet ir nuo politinio ar socialinio konteksto bei sąlygų. Valstybės, kurios sugeba užtikrinti bent minimalias gerovės sąlygas visuomenės daugumai, geriau užtikrina ir piliečių galimybes dalyvauti politiniame procese.
4. Lygiam piliečių dalyvavimui demokratiame procese svarbūs yra resursai: finansai, laikas, sugebėjimai. Lygesnį piliečių priėjimą prie resursų užtikrinsime per:
  - ✓ į vaiką orientuotą šeimos politiką;
  - ✓ skurdo mažinimą;
  - ✓ solidarų gyventojų pajamų apmokestinimą bei pajamų į biudžetą didinimą per progresyvų nekilnojamojo turto mokesčio bazės išplėtimą;
  - ✓ nemokamą aukštąjį mokslą ir papildomos paramos suteikimą gabiausiems studentams;
  - ✓ kultūros prieinamumo didinimą per išplėstą viešųjų bibliotekų tinklą, teatro, muzikos, kino, literatūros ir kitų meno formų padidintą finansavimą;
  - ✓ dėmesį psichikos sveikatai.

5. Pasisakome už valstybės sektoriaus apribojimą daugiau teisių suteikiant savivaldai, bendruomenėms, privačioms iniciatyvoms švietimo, kultūros, visuomeninio saugumo srityse.
6. Visuomeninis ir viešasis sektoriai turi būti išlaisvinti nuo tiesioginės politinių partijų įtakos. Tiek nacionaliniu, tiek vietos savivaldos lygmeniu būtina įtvirtinti, kad profesionalumas ir nešališkumas, o ne partiškumas ar kiti politiniai ryšiai, būtų pagrindiniai kriterijai, pagal kuriuos turėtų būti formuojamas viešasis sektorius.
7. Lygios moterų ir vyrų galimybės yra viena kertinių šalies klestėjimo sąlygų. Lietuvoje to dar nepasiekėme. Tik lygus vyro ir moters dalyvavimas šeimoje ir darbo santykiuose gali kurti pasitikėjimu grįstą visuomenę.
8. Dėsime pastangas naikindami diskriminaciją darbo rinkoje ar karjeros srityje dėl imigracijos, rasės, lyties ir seksualinės orientacijos, specialiųjų poreikių, tikėjimo.
9. Turime prisiimti atsakomybę, kad iki šiol neįteisintame civilinės partnerystės instituto skirtingų ir tos pačios lyties poroms. Mes suprantame šio instituto svarbą ir prasmę, todėl dėsime pastangas jo įteisinimui.
10. Tvarus žmogaus ir jo veiklos santykis su gamta mums nėra tik tušti lozungai. Neatsakinga gamyba ir brutali masinio vartojimo tarša turi būti sustabdyta. Mes, socialdemokratai, užtikrinsime ne tik valstybės dalyvavimą tarptautiniuose taršą mažinančiuose susitarimuose, bet sieksime, kad ekologija bei kasdienis atsakingas vartojimas būtų prieinamas kiekvienam piliečiui. Ekologinės produkcijos vartojimas neturi būti prabangos ar aukšto socialinio statuso požymis, bet kiekvieno piliečio kasdienybė.
11. Plėtosime e-valdymą, kuris žymiai palengvina komunikaciją tarp įvairių valstybės institucijų, o tai didina viešosios politikos veiksmingumą ir kelia žmonių pasitenkinimą. Veiksmingas e-valdymas svariai prisidės prie didesnio skaidrumo, mažins valdžios atotrūkį nuo vietos gyventojų.

Švietimas ir universitetų reforma

1. Švietimas yra viešoji gėrybė. Jis teikia naudą visai visuomenei ir kiekvienam piliečiui atskirai, todėl turi būti prieinamas vienodai visiems. Dešinieji siekia tai apriboti atsitverdami privačiais darželiais ir mokyklomis, naudodami tam visų piliečių sukauptus resursus: patalpas, finansus ir kita. Mūsų kelias priešingas – gerai aprūpinti, patogūs valstybiniai darželiai ir mokyklos.
2. Ypač didelį dėmesį skirsime ikimokykliniam ugdymui ir viduriniam lavinimui. Daugelis tyrimų parodė, kad švietimas – ir ypač jo pirmosios grandys – yra bene veiksmingiausios priemonės stiprinti žmogiškuosius gebėjimus. Būtent ankstyvuojū

gyvenimo tarpsniu vaikas turi geriausias galimybes įgyti reikiamus pažinimo ir bendravimo įgūdžius, padėsiančius jam užaugus pasirūpinti tiek savo, tiek visuomenės gerove.

3. Saugus ir lavinamas vaikas – ramūs ir kūrybingi tėvai. Gerai išplėtota ankstyvojo ugdymo sistema yra didelė parama jaunoms šeimoms. Jos dažnai susiduria su nelengva dilema – auginti vaikus ar siekti profesinės karjeros. Valstybė gali padėti išspręsti šią dilemą taip, kad abu minėtieji tikslai vienas kitam neprieštarautų.
4. Žemas švietimo sektoriaus darbuotojų darbo užmokestis – mūsų valstybės gėda. Tai būtina nedelsiant spręsti siekiant, kad mokytojų ir dėstytojų profesija būtų vertinama kaip prestižinė.
5. Universitetų sujungimas neturi būti tikslas savaime. Universitetai turi būti sujungiami tik atlikus tikslių kaštų ir naudos analizę ir tik tarpininkaujant tarptautinėms, lietuviškais ryšiais nesusijusioms akademikų ir/ar ekspertų komisijoms, kurios prižiūrėtų procesą. Skaidrumas čia ypač svarbus. Universitetai turi tapti atviromis institucijomis, kuriose atliekami moksliniai tyrimai, plėtojamos valstybei svarbios idėjos, siekiama mokslo, o ne prieigos prie resursų. Tarptautiniai moksliniai pasiekimai ir kokybiškas dėstymas turi tapti taisykle, o ne išimtimi.
6. Aukštojo mokslo reforma turi būti vykdoma į prioritetų sąrašo priekį iškeliant akademinės bendruomenės, o ne rektorių ir tarybų narių, poreikius. Vieši pinigai turi būti investuojami ne į pastatų renovavimą ar jų statymą, o į žmones, dėstytojų ir mokslininkų atlyginimus, jų kvalifikacijos kėlimą. Jungiant universitetus ir mažinant programų skaičių bus atleidžiami akademikai, tad šie sprendimai turi turėti aiškius akademinis kriterijus, kurių svarbiausi yra rimti tarptautiniai moksliniai pasiekimai, nepriklausomų tarptautinių ekspertų įtraukimas į procesą.

Be sąžiningo vadovavimosi objektyviais akademiniais kriterijais, reformos vykdytojų kalbos apie akademinę kokybę liks tik tuščia retorika. Mokslininkų ir dėstytojų atlyginimus didinsime iki ES vidurkio. Tai pareikalaus kelių milijonų eurų, bet visame valstybės biudžete tai gana menka suma.

7. Suteiksime universitetams platesnę autonomiją. Lietuvos universitetai išgyvena krizę dėl menko finansavimo, vidinės biurokratijos, mažumo, perdėto studijų ir tyrimų valstybinio reguliavimo ir įvairiausių reglamentų kūrimo bei taikymo. Didinsime universitetų prestižą ir autonomiją reformuodami valstybinius universitetus į visuomeninius. Meno, mokslo ir humanistikos tyrimai, meno plėtra ir susijusios originalios studijos galimos tik esant plačiai akademinėi laisvei, savivaldai, tarptautiškumui, atvirumui, tinkliškumui. Kita vertus universitetų plėtrai trukdo jų pačių ir valstybinė biurokratija, perdėtas administravimas ir menkas finansavimas.

Kultūra – tai aiškus tapatumas ir savivertė

1. Lietuvos kultūra vis dar išlieka itin menkai finansuojama ir dėl to dažnai sustingusi, menkai kūrybinga ir nepatraukli tarptautiniu lygiu. Fantazijos apie „darnios kultūros“ ar „į tradicines vertybes atgręžtos kultūros“ realizmą nepasitvirtino ir tik užtikrino dar didesnį sektoriaus sąstingį. Siekiant kultūros darbuotojų orumą užtikrinančių atlyginimų būtina realizuoti institucijų vadovų rotaciją, reformuoti muziejų, bibliotekų, kultūros centrų tinklą, peržiūrėti kultūros paveldo reikalavimus taip, kad būtų suteikiamos platesnės galimybės fondams finansuoti naujas ekspozicijas ir veiklas. Daugelis muziejų ir bibliotekų nebegali integruotis į šiuolaikinio meno ar šiuolaikiškai suvokiamo paveldo aplinkas ar užtikrinti lygiavertį tarptautinį bendradarbiavimą, todėl reikalinga viso tinklo reforma.
2. Kultūros sritis gali tapti plačiu gyvenimo prasmės lauku, į kurį galėtų įsitraukti ir darbo santykius formuoti naujos, energingos ir kūrybingos kartos. Kultūros ir kūrybinių industrijų sfera gali tapti Lietuvos atsinaujinimo ir modernizacijos šaltiniu. Tačiau sustingęs visas sektorius varžo visuomenės kūrybingumą ir menkina Lietuvos tarptautinį patrauklumą. Būtent kultūros srities reforma gali ir turi užtikrinti reikšmingą kultūros darbuotojų atlyginimų didėjimą, kartu remiant jų kvalifikacijos kėlimą.
3. Lietuvos saugumas ir tapatybė tiesiogiai priklauso nuo kultūros raidos. Aiškų tapatumą jaučianti, savo vertę žinanti, kritiškai mąstanti visuomenė gali tapti „kietu riešutėliu“ bet kuriai priešiškos valstybės ar nevalstybinių veikėjų propagandai.

Naujų darbo santykių kūrimas

1. Pastaruoju metu vykdyta darbo santykių reforma atnešė daug nesaugumo dėl darbo vietų, o nesaugumas dėl rytojaus žlugdo žmogaus savivertę ir silpnina kūrybingumą. Demonstruojamas nepasitikėjimas ir panieka žmonių kompetencijoms ir norui prisidėti prie bendro rezultato išstumia darbingo amžiaus žmones iš Lietuvos darbo rinkos bei naikina naujų kūrybingų idėjų atsiradimą.
2. Darbas turi suteikti finansinį ir psichologinį saugumą dirbančiajam – tokią kasdienybę mes pasiryžę kurti, tokiu kriterijumi vadovausimės pertvarkydami įstatymus.
3. Atsinaujindami mes suprantame ir prisiimame atsakomybę dėl nesaugumo, kurį sukėlė liberalaus Darbo kodekso priėmimas. Atidžiai stebėsime situaciją darbo rinkoje, aktyviai atstovausime silpnesnei dirbančiųjų ir profsąjungų pusei, užkirsime kelią stambaus verslo lobizmui ir teiksime reikiamas pataisas, kurios atlieps dirbančiųjų ir profsąjungų problemas.
4. Darbuotojai darbo rinkoje yra silpnesnioji pusė, todėl LSDP privalo juos ginti.

5. Sieksime sudaryti palankias sąlygas aukštą kvalifikaciją, išskirtinę kompetenciją ar gebėjimus turinčių asmenų galimybėms kurti ir dirbti Lietuvoje.
6. Skatinsime kolektyvines derybas. Valstybė yra didžiausias darbdavys, todėl turi tapti dialogo pavyzdžiu. Reikia sudaryti kolektyvines sutartis visose ministerijų kuruojamose srityse bei visose valstybės ar savivaldybių kontroliuojamose įmonėse.
7. Svarbi užduotis yra formuoti darbo santykius taip, kad būtų ginamos kvalifikuoto, kūrybingo darbuotojo teisės, atsižvelgiama į tokio darbuotojo poreikius. Žmogus, jo protas, gebėjimai ir nuostatos, jo kūrybingumas yra pagrindiniai didesnės pridėtinės vertės ir socialinės gerovės kūrimo šaltiniai. Menkos pridėtinės vertės gamyba nebeužtikrina socialinės gerovės lūkesčių, todėl darbo santykių peržiūra gali tapti stimulu kokybinei Lietuvos raidai. Kvalifikacijos kėlimo ir kvalifikuotų darbuotojų įgalinimo, palankių darbo sutarčių sudarymo politika gali būti atgręžta į žmogaus teisių gynimą.
8. Aktyvūs, kūrybingi, inovatyvūs, sutartiniai darbo santykiai, jų nuolatinė kaita yra šiuolaikinio pasaulio poreikis. Daugėja dirbančiųjų pagal įvairias laikinas sutartis ir individualios veiklos pažymėjimus, auga smulkių įmonių skaičius, jų įtaka ekonomikos raidai didėja. Teikdami pataisas ir pasiūlymus sieksime atliepti šiuos naujus darbo santykių poreikius. Sukursime kvalifikuotų darbuotojų, kūrybinių klasių teises ginančią sistemą, padėsiančią įsilieti į kolektyvinio atstovavimo sistemą.
9. Turime atsigręžti į profesines sąjungas. Profesinės sąjungos, nepaisant jų susilpnėjimo ir narių skaičiaus menkumo, privalo tapti mūsų svarbiausiu socialiniu partneriu.
10. Į visų tipų biudžetinių įstaigų/ įmonių valdymą privalu įtraukti profesinių sąjungų atstovus.
11. Turime atkurti profesinių sąjungų teises, sugrąžinti buvusias garantijas aktyviems profesinių sąjungų atstovams, o įmonėse, kur dirba daugiau nei 50 darbuotojų, įteisinti apmokamus darbuotojų atstovus darbo vietose, kaip tai daroma ne vienoje Europos šalyje.
12. Skatinsime LSDP vietinius skyrius bendradarbiauti su profesinėmis sąjungomis, rengsime bendrus mokymus ir diskusijas. Raginsime partijos narius tapti profesinių sąjungų nariais.
13. Supaprastinsime streikų skelbimo procedūrą, sutrumpinsime kolektyvinio ginčo procedūros trukmę, panaikinsime galimybę teismams stabdyti streikus ar taikyti laikinąsias apsaugos priemones. Taisysime lokauto skelbimo procedūrą atsakydami galimybės pakeisti streikuojančius darbuotojus kitais. Streikų reglamentavimas Lietuvoje yra griežčiausias Europoje. Tokie streikų ribojimai egzistuoja postsovietinėse valstybėse. Paprastai kuo šalis ekonomiškai labiau išsivysčiusi, tuo streikų ribojimai yra mažesni. Daugelyje Europos šalių streikai visai nereguliuojami (Austrija, Belgija, Nyderlandai, Vokietija). Seimo įteisintas Darbo kodeksas apribojo

streiko skelbimą iki vienintelio atvejo: siekio sudaryti kolektyvinę sutartį. Streikai draudžiami net tada, kai darbdavys nesilaiko kolektyvinės sutarties.

14. Trumpinsime ginčo pradžios ir eigos terminus (terminas, per kurį reikia išnagrinėti profsąjungos reikalavimus, ginčo komisijos sudarymo ir nagrinėjimo terminai, įspėjimas apie būsimą streiką), kurie dabar yra patys ilgiausi Europoje.
15. Parama netekusiems darbo Lietuvoje yra pernelyg menka ir stumia žmones į emigraciją. Daugybę metų mokesčius mokėjęs pilietis net ir netekęs darbo turėtų jaustis saugus bei būti tikras, kad neatsidurs gatvėje su visa šeima. Toks asmuo turi žinoti, kad ne tik gaus tiesioginę išmoką, bet ir bus apsaugotas nuo iškeldinimo ar nemokumo už svarbiausius komunalinius patarnavimus.
16. Peržiūrėsime socialinio draudimo sistemą. 2004 m. įdiegta privačių pensijų sistema nepasiteisino. Privatūs pensijų fondai, į kuriuos pervedamos valstybės lėšos, neužtikrina orios būsimųjų pensininkų senatvės ir tuo pat metu menkina valstybės finansines galimybes užtikrinti deramą socialinį draudimą senatvės pensininkams šiuo metu. Nors reikia sudaryti tinkamas sąlygas veikti privačiam savanoriškam draudimui, tai negali būti daroma viešojo sektoriaus sąskaita. Dabartinė pensijų sistema nėra tvari ir reikalauja esminės pertvarkos. Turi būti įtvirtinti aiškūs susitarimai, kurie ilguoju laikotarpiu garantuotų ir skaidresnį, nuo politinių ciklų nepriklausomą pensijų sistemos funkcionavimą, ir kur kas geresnį jos finansavimą.

Sveikatos sistemos būklė nepatenkinama

1. Visuomenės sveikata – aukščiausio lygmens politinis prioritetas. Mes turime pradėti vertinti visos valstybės pažangą pirmiausia ne pagal BVP prieaugį, o pagal žmonių gyvenimo trukmę. Sveikatos rodikliai kur kas tiksliau nei BVP vienam gyventojui atspindi realią žmonių gerovės padėtį. Deja, Lietuvos situacija šiuo atžvilgiu labai prasta. Mes lenkiame visas Europos šalis pagal prarastus potencialaus gyvenimo metus. Tai milžiniškas nuostolis šaliai ir jos ekonomikai. Ne draudimai ir ne politikų moralizavimai, o realios pastangos įveikiant socialinę atskirtį ir ekonominę nelygybę yra pagrindinis kelias siekiant stiprinti visuomenės sveikatą.
2. Dabartinė sveikatos sistema pernelyg biurokratizuota, suvaržanti ir gydytojus, ir pacientus. Turi būti aiškiai atskirtos strateginio valdymo ir sveikatos priežiūros funkcijos. Svarbu įtvirtinti sveikatos priežiūros įstaigų autonomiją ir visišką atsakomybę už savo veiklos rezultatus. Privalomo sveikatos draudimo fondo, kaip pagrindinio sveikatos sistemos finansavimo šaltinio, valdymas turi tapti daug skaidresnis. Politikų įtaka jam turi būti gerokai sumažinta, visuomenės kontrolė – padidinta. Lėšų dalis, kurią pacientai turi papildomai mokėti už savo sveikatos paslaugas, turi būti sumažinta iki ES mastu toleruotino lygio.

3. Turime išplėtotą sveikatos priežiūros įstaigų tinklą. Pritaikydami esamą sistemą šiuolaikiniams visuomenės poreikiams, privalome išlaikyti tinklo visuotinę aprėptį. Sutaupyti ir papildomi ištekliai turi būti skiriami slaugos plėtrai, ligų prevencijai, psichologinei pagalbai. Tinklo pertvarką būtina vykdyti išsaugant darbo vietas regionuose ir teikiant pirmenybę sveikatos sektoriaus darbuotojų (ypač mažiausiai uždirbančių) atlyginimų kėlimui.
4. Atversime galimybes vietos bendruomenėms ir visuomeninėms organizacijoms kur kas labiau įsitraukti į sveikatos sistemos valdymą vietos ir nacionaliniu lygmeniu. Plėsimė bendradarbiavimą su nevyriausybiniais sektoriumi savižudybių prevencijos ir kitais aktualiais visuomenės sveikatos klausimais. Remsime nuoseklų ir visapusišką e-valdymo įdiegimą sveikatos apsaugoje – kaip esminį būdą didinti sistemos skaidrumą ir patikimumą.

Žmogaus teisių prioritetas

1. Žmogaus teisės mums nėra tik skambūs lozungai. Įsipareigojame plėtoti žmogaus teisių gynimo ir įvairių pažeidžiamų grupių integracijos politiką. Tai reiškia, kad vaikų, moterų, specialiųjų poreikius turinčių asmenų teisės bus iškeltos aukščiau nei neretai jų galimybes diskriminuojančių institucijų. Todėl bus stiprinama pagalba nepilnoms šeimoms, vienišioms tėvams, auginantiems vaikus, nepilnamečiams.
2. Tikslinga diskutuoti apie platesnes pagalbinių apvaisinimo ir ankstyvo nėštumo nutraukimo galimybes išvengiant religinių argumentų įtakos argumentams.
3. Remsime šiuolaikines medicinines technologijas, padedančias garbaus amžiaus žmonėms išsaugoti savo orumą ir įvairias galimybes.
4. Skatinsime pensinio amžiaus žmonių įtrauktumą į ekonomines, socialines, kultūrinės ir kitas visuomenines veiklas. Senstanti visuomenė, ilgėjanti gyvenimo trukmė yra naujas iššūkis, kai norima užtikrinti orų, kūrybingą ir prasmingą šių žmonių gyvenimą. Verslumo skatinimas tarp pensinio amžiaus žmonių galėtų padėti spręsti mažų pensijų ir užimtumo problemą. Todėl būtina skatinti pensinio amžiaus žmonių perkvalifikavimą ir mokymo programas.
5. Sumanus kriminalizavimo mažinimas. Svarbu mažinti atsakomybę už žodžio laisvės, piketų, alkoholio vartojimo pažeidimus ar nedideles mokestines. Tam būtina taisyti Baudžiamąjį kodeksą ir Administracinių nusižengimų kodeksą. Vietoje to, reikia skatinti visuomenės sveikatingumo, sporto, kultūrinio laisvalaikio programas. LSDP sieks apriboti policinės valstybės plėtrą ir represinio aparato funkcijas.
6. Kalėjimų reforma turi būti vykdoma užtikrinant ES standartus atitinkančias įkalinimo sąlygas, o kai kurios įkalinimo bausmės galėtų būti pakeičiamos piniginėmis baudomis ar socialiniais suvaržymais.

7. Remiame originalią asmenvardžių rašybą asmens dokumentuose vartojant lotynų kalbos kilmės raidyną.

Gerovė ir mokesčių reforma

1. Ekonominė gerovė yra kuriama kolektyvinėmis pastangomis. Kūrime dalyvauja darbuotojai, verslininkai, investuotojai ir valstybė. Taigi ir pasiekta gerovė turi būti matuojama visų dalyvaujančių ekonomine sėkme.
2. Oligarchizacija skatina piliečių netikėjimą savo valstybe ir jos galimybėmis. Viešojoje erdvėje dominuoja radikalią ekonominės dešinės mintį išpažįstantys žmonės, kurie linkę demonizuoti viešąjį sektorių ir aiškinti, kad tik privati iniciatyva yra ekonominės gerovės pagrindas. Nors valstybė Lietuvoje ir taip finansuojama prasčiausiai visoje Europos Sąjungoje, vyrauja įsitikinimas, kad pagrindinis politikos tikslas – dar didesnis viešųjų lėšų „taupymas“. Negana to, vykdant tokias „valstybę optimizuojančias“ struktūrines reformas, linkstama viską centralizuoti, kas dar labiau aštrina regioninę nelygybę ir supriešina tarpusavyje įvairias socialines grupes.
3. Būtina atsisakyti pražūtingos „optimizavimo“ politikos ir investuoti į krašto infrastruktūrą. Skaidrus valstybinių ir Europos Sąjungos lėšų panaudojimas, investicijos į Lietuvos ekonomiką yra būtina Lietuvos darnios ekonomikos plėtros sąlyga. Mišri ekonomika, kuri remiasi viešojo ir privataus sektoriaus suderintu veikimu, yra itin svarbus veiksnys Lietuvos visuomenės gerovės ir lygių galimybių plėtrai. Valstybės investicijos į krašto ūkį kuria darbo vietas, prisideda prie modernios ekonomikos plėtros.
4. Esame viena iš sparčiausių ekonominių augimą patyrusių šalių visoje ES nuo įstojimo. Tačiau ekonomikos augimą galima vertinti teigiamai tik tuo atveju, jei tai lemia visuomenės ir kiekvieno jos nario galimybių stiprinimą. Jei ekonomikos augimas suteikia žmonėms daugiau laisvės ir veiklos galimybių, skatina jų išsimokslinimą ir pažinimo įgūdžius, stiprina sveikatą ir psichologinę ištvermę, tada ir tik tada ekonomikos kilimas yra tvarus ir teigiamai vertintinas reiškinys.
5. Privalome sekti labiausiai išsivysčiusių šalių pavyzdžiu. Jose perskirstymas per valstybės ir vietos savivaldos biudžetus sudaro apie pusę BVP. Per viešąjį finansavimą kuriamos viešosios gėrybės, nuo kurių priklauso ir ekonominis augimas. Tai apima ne tik skaidriai veikiančią teisinę sistemą, saugumą ar transporto infrastruktūrą, bet ir tokias paslaugas kaip švietimas, sveikatos apsauga ir socialinis draudimas. Dėl įgimtų savo ydų rinka negali efektyviai teikti šių viešųjų gėrybių, tad jos paprastai remiasi būtent valstybiniu finansavimu. Pažangiose valstybėse viešosios gėrybės taip pat finansuojamos decentralizuotai. Tik taip galima užtikrinti, kad viešosios gėrybės visoje valstybės teritorijoje būtų paskirstomos tolygiai ir veiksmingai.

6. Lietuvai būtina rimta, o ne šiandien Lietuvos valstiečių ir žaliųjų sąjungos siūloma paviršutiniška mokesčių reforma. Banali tiesa, kuri turi keistis: Lietuvoje pajamos iš darbo apmokestinamos per daug, o pajamos iš kapitalo – per mažai. Gyventojų pajamų apmokestinimas turi būti mažinamas progresyviai didinant pajamų mokesčio tarifą dideles pajamas gaunantiems piliečiams ir mažinant jas uždirbantiems mažiausias pajamas. Gyventojų pajamų mokestis visame valstybės biudžete sudaro tik apie 4 proc. įplaukų, tad jo reikšmė planuojant valstybės pajamas menka, o pavieniam dirbančiam žmogui tai labai svarbu.
7. Tai, kad Lietuvoje per maža vidurinioji klasė, nereiškia, kad negalime įvesti progresinių mokesčių. LSDP siūlomas progresinių mokesčių projektas galėtų būti 35 proc. tarifo įvedimas pajamoms nuo 2500 eurų per mėnesį. Iki 800 eurų pajamoms mokestis būtų sumažintas iki 10 proc. Nuo 800 eurų iki 2500 eurų pajamas galima toliau apmokestinti 15 proc. tarifu. Svarbu tai, kad progresiniai mokesčiai neturi būti traktuojami kaip didesnių įplaukų į biudžetą šaltinis, tai solidarumo mokestis ir siekis mažinti socialinę nelygybę ir atskirtį.
8. Pelno mokesčio padidinimas iki 20 proc. Šiuo metu Lietuvoje pelno mokestis yra 15 proc. Tai yra vienas mažiausių pelno mokesčio tarifų Europoje ir pasaulyje. Vokietijoje pelno mokestis yra 29,65 proc., JAV – 35 proc., Prancūzijoje – 33 proc. ir 15 proc., Švedijoje ir Danijoje – 22 proc., Norvegijoje – 24 proc., Austrijoje – 25 proc., Belgijoje – 33 proc., Estijoje, kurioje ilgai nebuvo pelno mokesčio, šiandien jis siekia 20 proc. Pelno mokestis generuoja dvigubai daugiau įplaukų į valstybės biudžetą, lyginant su įplaukomis iš pajamų mokesčio, tai yra apie 8 proc. LSDP siūlo padidinti pelno mokestį iki 20 proc. įmonėms, kurios šiandien moka 15 proc. ir palikti egzistuojančius 5 proc. ir 0 proc. lengvatinius tarifus įmonėms, kurios jais naudojasi ir dabar.
9. Manytume esat tikslinga apmokestinti prabangų turtą: pavyzdžiui, automobilius, nekilnojamąjį turtą. Europos Komisija yra pastebėjusi, kad Lietuva iš turto mokesčių surenka kur kas mažiau pajamų nei ES vidurkis.
10. Šeimos politika turėtų būti orientuota į vaiką, todėl remiame apie 100 eurų „vaiko pinigų“ skyrimą visiems vaikams, nepriklausomai nuo šeimos pajamų (išlaikant universalumo ir nediskriminavimo principą). Ši pinigine parama turi būti pervedama tiesiai tėvams per „Sodros“ sistemą. Manome, kad būtina išlaikyti ir papildomą neapmokestinamąjį pajamų dydį už vaikus dirbantiems tėvams. Šeimos politika nebus tvari, jei valstybė neinstuos į vaiko teisių apsaugos specialistų, socialinių darbuotojų galimybių stiprinimą. Šeimoms, susilaukusioms pirmojo vaiko, tikslinga sudaryti lengvatines sąlygas įsigyti būstą.
11. Minimalus atlyginimas turėtų būti indeksuojamas ir siekti 50 proc. šalies vidutinio mėnesio atlyginimo dydį.